

Seisukorrast Internatsionaalse Sõjakooli Eesti osakonnas

Aleksander Rupasov

Vastavalt Ülevenemaalise Sõjaliste Õppeasutuste Peastaabi käsule avati 14. novembril 1918 3. Nõukogude Petrogradi Soome jalaväekursused. Kursused viidi läbi Petrogradis Vassili saare Sjezdovski liinil. Kursuste juhatajaks määrati endine tsaariaarmee staabikapten eestlane Aleksander Inno (Kuldver), komissariks soomlane Eino Rahja¹ ja õppeosakonda juhtis endise kindralstaabi sõjaväeakadeemia professor Pjotr Ivanovitš Izmetstjev, kes oli kuni 1918. aasta veebruarini Peeter Suure merekindluse komandandi ametikohal.

Pärast reorganiseerimist, detsembris 1920 loodi nende kursuste baasil Petrogradi Jalaväekool ja Internatsionaalne Sõjakool (300 kursanti). Kuna viimases toimus õpetamine peamiselt soome ja osaliselt vene keeles, siis vähesed sakslased ja rootslased lahkusid kiiresti kursantide ridadest. Lisaks soome roodudele formeeriti Internatsionaalses Sõjakoolis 1921. aastal ka eesti rood. Selle loomise initsiaatoriks oli Eesti seksioon VK(b)P Petrogradi kubermangukomitee juures – vaja oli luua sõjalised kaadrid, kes asuksid tulevikus „revolutsioonilise Punaarmee etteotsa töötajate võidu saavutamiseks kapitalistlike riikide vastu, sealhulgas kodanliku Eesti üle“.² Kooli ametlikuks nimetuseks sai Ühendatud Internatsionaalne Sõjakool. Kooli ülema ja samaaegselt komissari ametikohale jäeti A. Inno.

Õppeprogrammi kuulusid esialgu järgmi-

sed ained: taktika, määrustikud, topograafia, fortifikatsioon, riviõpe, matemaatika, geograafia, vene keel, poliitiline kirjaoskus, ajalugu, loodusteadused. Õppeprogrammi ainete tase oli arvestatud tulevase Punaarmee komandöri ettevalmistamiseks. Eestlastest kursantide värbamine toimus jaotuskava alusel – kõigisse Venemaa NFSV territooriumil olevatesse VK(b)P kubermangukomiteede juures olevatesse Eesti seksioonidesse saadeti juhend mingi kindla hulga kursandikandidaatide komandeerimiseks kooli.³ Lisaks sellele täienesid kursantide read salaja üle piiri tulnud eestlastega. Mõnedel juhtudel ilmutasid oma initsiatiivi kohalikud eesti kultuuriorganisatsioonid.

Aastad 1921–1922 oli raske aeg arvukate sõjaväekursuste kursantidele Petrogradis ja selle ümbruses ning samuti kogu Petrogradi elanikele. Sõjaväe õppeasutuste kursandid said sel perioodil päevas 600 grammi leiba, millest andsid vabatahtlikult nälgivale Volgamaale 100 grammi. Sooja toitu, oasuppi või heeringasuppi, anti põhiliselt ainult üks kord päevas. Lõunaks, hommikul ja õhtul oli tee. Juhtus, et välilaagris tuli kursantidel kanda niinest viiskusid.

Kominterni Eesti seksioon ei näidanud vähemalt 1922. aasta kevadeni üles mingit märgatavat huvi Internatsionaalse Sõjakooli suhtes.⁴ 1922. aasta varakevadel olukord muutus. Seda tunnistab muu hulgas Ivan

¹ Pärast 1919. a. toimunud skandaali, kui kursandid saatsid kollektiivse kaebuse E. Rahja peale (alkohoolik, kes müüs maha kursantidele ette nähtud toiduained, mille tõttu viimased lihtsalt nälgisid), sai komissariks Juho Rahja (lasti maha 1921. a. augusti lõpus Soome kompartei nn. „revolvripositsiooni“ liikmete poolt).

² Ajaloolis-poliitiliste dokumentide riiklik keskarhiiv Sankt-Peterburgis (TsGAIPD) f. 16, n. 12, s. 12238, l. 10.

³ Isegi VK(b)P Altai kubermangukomitee Eesti seksioon, kus oli ainult kaks inimest, pidi 1922. a. saatma oma kandidaadi.

⁴ Erinevalt näiteks tollipunktidest Eesti-Nõukogude piiril.

Tamme⁵ kiri VK(b)P Petrogradi komitee orgosakonnale 24. märtsil 1922: „Estseksioon VKP Petrokubkomi juures palub anda selgitust, kas Kominterni Eesti kompartei Eesti sektsioonil on õigus sekkuda nendesse asutustesse, mis ei ole neile allametkondlikud. Internatsionaalse Sõjakooli Eesti roodu organisaatori teatest nähtub, et EKP Kominterni sektsioon peab läbiraakimisi sõjakooli ülemaga ning pakub välja komandör- ja õpetavat koosseisu, ilma selles küsimuses eelne-

valt rääkimata PK Estseksiooniga, samuti sektsiooniga KK juures. Loen sellist nähtust lubamatuks, seetõttu palun Orgosakonda anda vastavad juhendid selles küsimuses.“⁶

Alljärgnevalt publitseeritud dokumendid Ajaloolis-poliitiliste Dokumentide Riiklikust Keskarchiivist Sankt-Peterburgis näitavad küllaltki selgelt asjade seisu Ühendatud Internatsionaalses Sõjakoolis 1921. aasta suvel, pool aastat pärast Kroonlinna ülestõusu mahasurumist.

Ettekanne isikkoosseisu, majanduse ja õppetöö seisukorrist Internatsionaalse Sõjakooli Eesti osakonnas⁷, 11.07.1921

Vastavalt VKP Estseksiooni KK sekretäri sm. Petersoni⁸ suulisele ettepanekule meie, allakirjutanud sm-d Isak ja Teiter,⁹ saabusime Internatsionaalse Sõjakooli laagrisse Uus-Peterhofis kella 7-ks õhtul selle aasta 7. juulil. Samal ajal kõik kooli kursandid koos komandörkoosseisuga läksid välja taktikaõppustele, mis kestsid kuni kella 2-ni öösel. Kooli ülem komissar sm. Inno oli lahkunud enne meie saabumist Petrogradi. Estroodu komandöri sm. Jänese ja kooli kollektiivi organisaatori sm. Pirmi käest saadud andmete järgi selgus järgmine:

Alates 1920. aasta augustikuust kuni 7. juulini k. a. on koolis viibinud 205 inimest. Neist on erinevatel põhjustel välja langenud 84 inimest. Ülejäänud 121 inimest on estosakonna nimekirjades:

- jalaväeroodus – 82 inimest
- patareis – 24 inimest
- kuulipildujarühmas – 15 inimest
- kokku – 121 inimest.

Komandörkoosseisu – 5 inimest.¹⁰

Käesoleval ajal on puhkusel 27 inimest, neist 24 haiguse tõttu. Äsja saabunud rühmakomandör sm. Kanger on samuti puhkusel haiguse tõttu.

⁵ Ivan Peetri p. Tamm – Petrogradi Rahvasasjade Komissariaadi Eesti osakonna juhataja, VK(b)P Petrogradi kubermangukomitee Eesti sektsiooni sekretär (1921–1922).

⁶ TsGAIPD, f. 16, n. 12, s. 12206, l. 156.

⁷ Siin ei ole viga, sest eesti rood loodi ametlikult 1921. a. augustis. Kui publitseeritud dokumendis nimetatakse eesti kursantide osavõttu manöövrimest, siis järgnevatel kuudel ei võtnud nad osa ei manöövrimest ega õppetööst. Augustis saadeti nad heinatööle, septembris-oktoobris küttepuid tegema Nõukogude-Soome piiri ääres. Kõige järgi otsustades ei kujunenud soomlaste-kursantide ja eestlaste-kursantide suhted lihtsalt. Nälgivad soomlased püüdsid kohalike elanike kasse ja koeri ning söid neid, eestlastele, nagu kooli juhtkond ette kandis, see ei meeldinud ja seetõttu lahkusid paljud juba sügisel koolist.

⁸ Peeter Adami p. Peterson – aastatel 1918–1919 Petrogradi Rahvasasjade Komissariaadi Eesti komissariaadi juhataja, alates 1919. a. VK(b)P Eesti sektsioonide KK sekretär. VK(b)P Eesti sektsioonide KK (hiljem VK(b)P Eesti sektsioonide keskbüroo) loodi Petrogradis 19. mail 1918. a. Eesti sektsioonide konverentsil 15. juulil 1918. a. võeti vastu otsus TTPA eesti üksuste moodustamisest.

⁹ Tõenäoliselt Georg Jüri p. Teiter (1889–?) – aastatel 1918–1919 Petrogradi Rahvasasjade Komissariaadi Eesti sektsiooni agitatsiooni-propagandaosakonna juhataja, märtsist 1919 kuni augustini 1920 Petrokomnats Eesti osakonna juhataja. 1920. a. sügisest VK(b)P Eesti sektsiooni kaastööline.

¹⁰ Aasta hiljem oli kursantide arv eesti roodus vähenenud 75 inimeseni, kellest aasta lõpuks 5 kursanti deserteerusid.

Vormirõivastus:

Sinelid on olemas kõikidel. Ülejäänud vormirõivastust võib arvestada keskmiselt 1 komplekt 4 kursandi peale. Sõna otseses mõttes paljasjalgseid – 12 kursanti. Pesu anti viimati 13. juunil üks komplekt inimesele, roodukomandöri ja kollektiivi organisatori avalduse järgi, nii ihu- kui ka voodipesu antakse välja mitteõigeaegselt ja võimatult räpasena, mis ei võimalda parasiitidest vabaneda.¹¹ Palga on kursandid ja komandörkoosseis kätte saanud 1. juulil. Maikuu eest ei antud üldse palka.

Toit:

Hommikul – keedetud kuum vesi. Lõuna – supp kuivatatud juurviljadest paastuõliga. Öhtusöök – vedel puder (ei supp ega puder) hernestest või nisust. Supp ei ole rahuldav. Leiba saavad kursandid 2,5 naela päevas, komandörkoosseis – 2 naela. Suhkrut – 6 solotnikut. Suhkru vahetavad kursandid mahorka vastu, kuna tubakat antakse väga mittekorrapäraselt.

Rivi ja õppeosa kohta:

Väga palju aega kulub toimkondades majandustöödeks ja vahtkondades. Eesti rood on teistest roodudest väiksem, kuid sellele vaatamata teenistuses võrdselt soome roodudega.

Artilleriaroodus käib juhtimine kolmes keeles – soome, vene ja eesti –, samuti ka õppused, mis raskendab üpris väga juhtimise ja teadmiste omandamist. Toitlustamise ja vormirõivaste puuduses süüdistavad kursandid administratsiooni, ja kuna nende andmetel on teistes sõjakoolides toitlustamine ja vormirõivad paremad, siis viimasel ajal on märgatav massiline nende kursantide, kes oskavad vene keelt, püüd üle minna teistesse sõjakoolidesse.

Paljud ja edasijõudmise poolest paremad taotlevad puhkust eesmärgiga üle minna teistesse sõjakoolidesse.

Üldiselt kursantide koosseis on hea – enamik on vanad võitlejad ja kõigil on märgatav tugev püüdlus õppida, mis avaldus ka nimetatud taktikaõppustel, millel ka meie osalesime. Oli näha, et kõik kursandid, vaatamata sellele, et paljud neist olid paljasjalgseid ja poolnäljas, püüdsid hoolega täita antud ülesannet, mida rõhutas õppuse lõpul ka kooliüleva abi.

Pärast õppusi tuldi hommiku eel tagasi reipalt ja lõbusate lauludega. Kuid kodus ei olnud taibatud isegi vett keeta, nõnda pidid kursandid jooma keetmata vett (mis kujutab endast tõsist ohtu praegusel epideemiade ajal) ja heitsid magama isegi keedetud vett joomata.

Kokkuvõtteks loeme oma kohuseks teatada, et siin tuleb tarvitusele võtta kiired abinõud kõigi puuduste kõrvaldamiseks, muidu jääme ilma kõige usaldusväärsematest ja kindlamatest võitlejatest nii VNFSV nõukogude võimu tugevdamiseks kui ka tulevase revolutsiooni jaoks Eestis. Praegust elementi tuleb ükskõik mis hinnaga hoida koolis, sest see on heaks tsemendiks uutele sisseastujatele, kuid praegu just nimelt see element – kui kogenud ja initsiatiivikas rahvas – püüab ära minna teistesse sõjakoolidesse, kus, nagu nad räägivad, paremad materiaalsed tingimused annavad võimaluse viljakamalt tegeleda sõjateadustega.

11. juuli 1921. a.

Reinhold Isak

E. Teiter

¹¹ Olukord ei muutunud ka aasta hiljem. 1922. a. novembris kirjutas eesti roodu komandör pataljonikomandöriale ja Eesti sektsiooni saadetud ettekandes, et vahetuspesu antakse välja räpasena ja koos täidega, voodipesu vahetati viimane kord augustis, taskurätikuid vahetatakse kolm korda aastas, käterätikuid kursantidel ei ole. Lisaks sellele – kui soome roodude kursantidele olid välja antud „tugevad nahksaapad“, siis eestlastele anti soomlaste poolt ära kantud. (TsGAIPD f. 15, n. 12, s. 12238, l. 7, 10)

Internatsionaalse Sõjakooli ülema-komissari kiri VK(b)P Petrogradi komitee agitosakonna juhatajale, 26.07.1921

1) Suur äravool koolist on selgitatav sellega, et kooli saadetakse materjal, mis ei ole täielikult sobiv oma kõlbeliste omaduste poolest. Palju kursante deserteerus koolist, olnud seal mitte üle ühe-kahe nädala, võttes kaasa mitte ainult kroonu vormirõivad ja varustuse, vaid ka kohale jäänud seltsimeeste kursantide asjad. Talve jooksul tuli mõned korrad kokku koguda erakorraline mandaatkomisjon, mis teostas kooli eesti kursantide ridades puhastuse, kusjuures mandaatkomisjoni liikmeteks määrati minu palvel seltsimehed PK Estseksioonist. Eriti kehvadeks osutusid kursandid Lõunarinde ratsaväeüksustest, millele mina pöörasin sm. Tamme tähelepanu.

Vormirõivastus oli praeguseni täiesti halb. Nädal tagasi käis pool kursantidest sõna otseses mõttes paljajalu, teine pool halbades katkistes saabastes. Vormirõivastus, välja arvatud sinelid, oli nii nărustunud ja räpane, et iga kerjus kirikutrepil on paremini rõivastatud igast kooli kursandist. Seda ei saa hoopiski selgitada nii, et kool ei hoolitse kursantide eest, vaid vormirõivastuse puudumisega nii Petuvuz'is¹² kui ka Okrhozupr'is¹³. Praegusel ajal on vormirõivastus hakanud saabuma ja varsti on kursandid rõivastatud 100%. Pesu, nii ihu- kui ka voodipesu, pestakse täiesti halvasti, nii et isegi ülepestud pesu peaaegu ei saa selga panna. Seda nähtust selgitab see, et sauna-pesumaja rühm¹⁴, mis peseb pesu, ei saa Povs'ilt¹⁵ piisaval hulgal puud ega seepi. Puude puudumine nimetatud asutuses on mõnikord viinud selleni, et kursandid ei saanud pesu 2–3 nädalat ja ainuüksi maikuu jooksul tuli kaks korda teha täielik desinfektsioon, et tappa kõik täid. Sellest on kogu aeg antud teada Petrogradi garnisoniarstile ja, vaatamata kogu tema abile, ei ole see asi paranenud tänaseni. Šefi abi pesupesemisel ei ole, kuna šefil – Nahatrustil – ei ole juhatuse sõnul jõudu anda suureulatuslikku abi. Šefi abi on üldse tühine. Praeguseks ajaks on šefi käest saadud 400 paari sõjaväeametkonna poolt välja praagitud saapaid, mis juba pärast nädalast kandmist lagunevad. Palka ei anta välja akuraatselt põhjustel, mida seltsimehed Teiter ja Isak millegipärast ei tea.

Toit on ebapiisav. Kogu suve saame heeringat ja halbu herneid. Heeringast ja sellistest hernestest head suppi ei keeda, vaatamata sellele, et koolis on küllaltki kogenud kokad.

Kursantide saatmist majandustöödele selgitab see, et pärast demobilisatsiooni jäi kursante kooli ainult 5 inimest. Kedagi kõrvalt värvata on võimatu, kuna kursandi palga ja tagala toidunormi eest kooli teenistusse astuda soovijaid ei ole.

Kursantide poolt kooli administratsiooni süüdistamisel toitlustamise ja vormirõivastuse puudustes ei ole mingit alust ja seda selgitab osaliselt intrigeerivate elementide varjatud agitatsioon.

Ei ole nõus seltsimeeste Teiteri ja Isaki arvamusega, et üldiselt on kursantide koosseis hea. Et see oleks hea, tuleb nendega palju ja palju töötada poliitilise kasvatus mõttes, mida ei ole näha PK Estseksiooni poolt.

Kursantide meeleolu paranemine võib ilmneda ainult materiaalse olukorra paranemise tingimustel – vormirõivastus, jalanõud ja toit. Lisaks sellele on hädavajalik tugevdatud töö kursantide poliitilise taseme tõstmiseks, milleks on vajalik abi PK Estseksiooni poolt. Ja lõpuks, veel kord on vajalik

¹² Petrogradi sõjaväeringkonna sõjaliste õppeasutuste juhatus.

¹³ Petrogradi sõjaväeringkonna sõjamajanduse juhatus.

¹⁴ Peetakse silmas Petrogradi garnisoni sõjaliste õppeasutuste sauna-pesumaja rühma.

¹⁵ Petrogradi sõjaväeringkonna sanitaarvalitsus.

puhastus eestlastest komandörkoosseisu ja kursantide ridades, et eemaldada intrigeeriv element nende ridadest. Esimesena kuulub väljapuhastamisele kuulipildujarühma komandör sm. Preet, kelle asemele tuleb panna hea komandör kommunist.

Täielikult tervitades selliseid revisjone PK Estsektsooni poolt, pean ainult lisama, et seltsimehed Teiter ja Isak oleks pidanud enne PK-sse kirjutamist rääkima minu või minu abiga poliitalal, sm. Rovioga¹⁶, et informatsioon PK-le ei oleks toetunud ainult kursantide sõnadele.

Nõudes kooli revisjoni, ilma rääkimata kooli ülema ja komissariga, nimetatud seltsimehed sellega nagu väljendaksid usaldamatust kooli komissari suhtes, kes faktiliselt on kooli eesti rühma loomise initsiaator. Praegusel ajal revideerib kooli majandusosa VKP komisjon, mis alustab varsti oma tööd. Jalanõude ja vormirõivastuse kriitilisest seisukorrast ja halvast toitlustusest ja halvast pesupesemisest olen korduvalt teada andnud Petuvuzi ülemale sm. Kuzminile ja Petuvuzi poliitosakonnale.

Internatsionaalse sõjakooli ülem-komissar
V. Peterhofi laager 26. VII 1922. a.

Kooli ülema abi poliitalal Rovio juurdekirjutus:¹⁷

Täiesti nõus ülal esitatuga. Mulle näib, et seltsimehed Teiter ja Isak leiavad, et meie kool on halvemas seisukorras kui teised koolid, kuid ma pean ütlema, et teised jalaväekoolid ei ole paremas seisukorras, välja arvatud need, millele osutavad ulatuslikku toetust šefid. Mis puutub kursantide soovi ära minna teistesse koolidesse, siis osa soovis seda sellepärast, et on koole, kus õppimise aeg on lühem kui meie koolis, ja nimelt 1- ja 1,5-aastased, samas kui meie koolis on see aeg 3 aastat.

Vene keelest tõlkinud Tiit Noormets

Aleksander Rupasov

(1960), teaduste doktor (ajalugu), Vene Teaduste Akadeemia Ajaloo Instituut,
Petrozavodskaja 7, Peterburi, 197110, Venemaa,
rupasov_Al@mail.ru

¹⁶ Gustav Semjoni p. Rovio (soome Kustaa Adolf Simonpoika Rovio) (1887–1938) – 1920–1926 Internatsionaalse sõjakooli komissar, Lääne rahvusvähemuste kommunistliku ülikooli Leningradi jaoskonna prorektor.

¹⁷ Käsitõlkes.